

Biuletyn Informacji Publicznej

Instytutu Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Dane osoby z katalogu osób "rozpracowywanych"

Imiona: Henryk
Nazwisko: Machała
Miejsce urodzenia: Sieradz
Data urodzenia: 06-05-1928
Imię ojca: Józef
Imię matki: Teodozja
Znany/a też jako: Henryk Machała urodzony/a Klonów

Henryk Machała urodzony/a Klonowa

Dodatkowe informacje:

Treść zapisów ewidencyjnych

Opis materiałów	Stan zachowania	Uwagi
Akta śledztwa przeciwko Henrykowi Machle ps. "Gryf", "Jaksa", „Lech” i innym. Zatrzymany przez WUBP w Krakowie 24.07.1949. Akt oskarżenia został sporządzony 30.09.1949 przez oficera śledczego WUBP w Krakowie Henryka Capigę. Machała został oskarżony z art. 14 par. 1 i 2 i art. 1 par. 1-3 Dekretu z 13.06.1946; art. 259 i 225 par. 1 kk oraz art. 24 par. 1 kkwp, tj. o przynależność do organizacji niepodległościowej "Wiarusów", wchodzących w skład Ruchu Oporu Armii Krajowej (ROAK), udział w ich akcjach, w tym w likwidacji funkcjonariusza MO Franciszka Mlostka i postrzelenie innego 21.10.1947, udział w walce z UB i KBW 19.02.1948 oraz w wielu innych akcjach, w tym także rekwizycyjnych. Wyrokiem WSR w Krakowie z 28.11.1949 skazany na karę śmierci. Materiały złożono 11.09.1968 w Archiwum Wydz. "C" KWMO w Krakowie pod sygn. 1132/III.	Akta o sygn. IPN Kr 07/1029 t. 1-4 (1132/III).	Tom 4 zawiera materiały operacyjne, dot. m.in. likwidacji organizacji "Wiarusy".
Akta prokuratorskie nadzoru WPR w Krakowie przeciwko Henrykowi Machale i innym. Postanowienie o tymczasowym aresztowaniu Machały wydała 28.07.1949 Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Krakowie. Akt oskarżenia został sporządzony przez Oficera Śledczego WUBP w Krakowie Capigę 30.09.1949. Akta sprawy przeciw Machale i innym zostały przesłane 04.10.1949 do Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Krakowie, a 21.10.1949 do Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie. Skazany 28.11.1949 przez WSR w Krakowie na karę śmierci.	Akta o sygn. IPN Kr 111/2143 (Pr II 732/49).	

Sprawa przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Krakowie przeciwko Henrykowi Machale i innym. Rozprawa Główna odbyła się w dniach 08-25.11.1949 roku. Sąd orzekał w składzie: przewodniczący - kpt. Władysław Sieracki, ławnicy - sierż. Józef Telej i sierż. Stefan Wyjaśniał. Wyrokiem WSR w Krakowie z 28.11.1949 skazany na karę śmierci. W opinii składu sądzącego Machała i wszyscy inni skazani w procesie przeciwko "Wiarusom" na łaskę nie zasługiwali, gdyż byli: „jednostkami wybitnie niebezpiecznymi dla istniejącego porządku prawnego w Państwie” i „należy ich wyeliminować spośród społeczeństwa”. Prośbę o łaskę do Bieruta napisał w imieniu Machały jego obrońca - dr Adolf Liebeskind. Bierut nie skorzystał z prawa łaski. Wyrok śmierci został wykonany 12.01.1950 roku o godzinie 18.00 w Więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie, dowódcą plutonu egzekucyjnego był strz. Władysław Szymoniak.

Akta o sygn. IPN Kr 110/3674 t. 1-7 (Sr 948/49).

Tom 6 akt zawiera protokół z wykonania kary śmierci Henryka Machały. Tom 7 akt zawiera dowody rzeczowe sprawy.

Akta penitencjarne. Osadzony w Więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie 28.07.1950. Skazany przez WSR w Krakowie 28.11.1949 na karę śmierci. W dniu 09.01.1950 Bierut nie skorzystał z prawa łaski w stosunku do Machały. Wyrok wykonano 12.01.1950 w tutejszym więzieniu. Pochowany potajemnie 17.01.1950 na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie wraz z 3 innymi żołnierzami organizacji "Wiarusy": Stanisławem Ludzią, Leonem Zagatą oraz Janem Jankowskim.

Akta o sygn. IPN Kr 425/340 (Monte 575).

Akta WPR w Krakowie dot. nadzoru nad wykonaniem wyroku WSR w Krakowie w sprawie Henryka Machały. Został on rozstrzelany w Krakowie 12.01.1950 o godzinie 18.00 na terenie więzienia Montelupich. Akta zawierają m.in. protokół z wykonania kary śmierci.

Akta o sygn. IPN Kr 111/3263 (W 41/50).

Charakterystyka nr 13, dotycząca organizacji "Wiarusy". Genezy tej organizacji należy szukać bezpośrednio w Zgrupowaniu Partyzanckim "Błyskawica" mjr. Józefa Kurasia "Ognia". Po jego śmierci duża część żołnierzy i współpracowników "Ognia" ujawniła się, jednak w konspiracji pozostał trzon operującej w rejonie Rabki 3 Kompanii Zgrupowania, dowodzonej przez Antoniego Wąsowicza "Rocha". Oddział początkowo nazywał się "3 kompanią AK", a potem przyjął nazwę "Wiarusy". Przywódcami organizacji "Wiarusy" byli kolejno: wymieniony już Antoni Wąsowicz "Roch", Józef Świder "Pacula"/ "Mściciel", Tadeusz Dymel ps. "Srebrny", Stanisław Ludzia "Harnaś"/ "Ryś". Działała ona w okresie: od kwietnia 1947 do 25.07.1949 na terenie powiatów: nowotarskiego, myślenickiego, limanowskiego i nowosądeckiego. Ich siedzibę stanowił do 20.02.1948 bunkier w Knurowie koło Harkłowej w powiecie nowotarskim, a po jego odkryciu i likwidacji przez bezpiekę, ukrywali się oni u zaufanych gospodarzy. Organizacja liczyła w sumie 62 żołnierzy i 171 współpracowników. Przeprowadziła łącznie 223 akcje, w tym m.in. dokonała likwidacji 51 osób, w tym 28 funkcjonariuszy MO, 1 funkcjonariusza UB, 1 żołnierza KBW, 18 osób cywilnych (w większości członków PPR, podejrzanych o współpracę z UB). Ponadto dokonano kary chłosty na 18 osobach, zaatakowano 3 posterunki MO, z czego 2 rozbrojono, a część funkcjonariuszy zlikwidowano (posterunki w Niedzicy i Rabie Wyżnej). Pomimo rzucenia ogromnych sił i zadawanych strat, bezpiece nie udało się rozbić organizacji do końca. Udało się to dopiero dzięki zastosowaniu kombinacji operacyjnej, w której została wykorzystana rozległa sieć agenturalna, ale najważniejszymi agentami byli: agentka S-21 - Stefania Kruk oraz agent "7" Marian Strużyński vel. Marian Reniak. Strużyński występował wobec "Wiarusów" jako por. "Henryk" z organizacji ROAK (Ruch Oporu Armii Krajowej). Całość koordynowali oficerowie UB: Franciszek Szlachcic i Stanisław Wałach. Likwidacji organizacji bezpieka dokonała dwustopniowo: 16.07.1949 oraz 25.07.1949. W aktach znajduje się kwestionariusz osobowy Henryka Machały, ps. „Lech”, „Jaksa”, „Gryf”, który występuje jako żołnierz organizacji „Mściciela” i „Wiarusów”, biorący udział w 36 akcjach, zatrzymany 24.07.1949 i skazany na karę śmierci.

Akta o sygn. IPN Kr 074/13, t. 1-3 (13/X).

zob. także:

<http://skomielna.info/2017/07/24/68-rocznica-likwidacji-oddzia>

- fragment książki Dawida Golika "Obszar opanowany przez „leśnych”. Działania partyzanckie oraz represje aparatu bezpieczeństwa na terenie Ochołnicy w latach 1945–1956".